

Lapsiasiavaltuutetun pyöreän pöydän keskustelu inkluusiosta ja lapsen oikeuksista

Aika: 9.12.2025 klo 12–16

Paikka: Teams-kokous

Osallistajat:

1. ADHD liitto ry: toiminnanjohtaja Katja Suni
2. Autismiliitto ry: vaikuttamistoiminnan asiantuntija Sari Valjakka
3. Erilaisten oppijoiden liitto ry: toiminnanjohtaja Sarianna Reinikainen
4. Ihmisoikeuskeskus: asiantuntija Sanna Ahola
5. Invalidiliitto ry: sosiaali- ja terveystieteellinen asiantuntija Ylva Krokfors
6. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi: yksikön johtaja Salla Venäläinen
7. Kehitysvammaisten tukiliitto ry: vammaispalveluiden asiantuntija Anne Saarinen
8. Kuntaliitto: erityisasiantuntija Mari Sjöström
9. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ: erityisasiantuntija Sari Susanna Jokinen
10. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ: juristi Martta October
11. Opetus- ja kulttuuriministeriö: opetusneuvos Anne Ekroth
12. Opetushallitus: opetusneuvos, KT Jukka Vetoniemi
13. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: johtava asiantuntija Päivi Nurmi-Koikkalainen
14. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: erikoissuunnittelija, Lastensuojelun tiimi Heini Leivo
15. Valteri: ohjaava opettaja Niina Laitinen

Alustajat:

1. Erityisluokanopettaja, apulaisrehtori Mirva Hunsu-Äijälä, Lintulaakson koulu, Espoo
2. Ylitarkastaja Katja Mettinen, lapsiasiavaltuutetun toimisto
3. Tutkijatohtori Mirva Poikola, Itä-Suomen yliopisto

Lapsiasiavaltuutetun toimisto:

lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen (puheenjohtaja)
ylitarkastaja Katja Mettinen (sihteeri)
viestintäasiantuntija Annaleena Aira
hallinnollinen avustaja Mari Laitinen
erikoistutkija Terhi Tuukkanen

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen avasi tilaisuuden kello 12 ja toivotti osallistujat tervetulleiksi. Aluksi tarkastettiin tilaisuuden osallistujat ja käytiin läpi tilaisuuteen liittyviä käytännön asioita. Puheenjohtaja muistutti osallistujia Chatman House Rules -periaatteesta¹ eli siitä, että käydystä keskustelusta viestitään ulospäin vain asioina ja teemoina, eikä liitetä näihin keskustelijoiden nimiä.

Lapsiasiavaltuutetun pyöreän pöydän keskustelujen tarkoituksena on lisätä tietoa, vaihtaa mielipiteitä ja hyviä käytäntöjä sekä löytää ratkaisuja ongelmiin. Tämän pyöreän pöydän keskustelun tavoitteena oli luoda tilannekuva inklusion toteutumista vahvistavista ja heikentävistä tekijöistä. Inklusiivinen koulutus on keskeinen keino taata kaikille oppijoille, myös vammaisille, laadukas koulutus ja tehdä yhteiskunnista inklusiivisia, rauhanomaisia ja oikeudenmukaisia. Inklusiivinen koulutus on kaikkien oppijoiden perustavanlaatuisen ihmisoikeus. Keskustelussa haluttiin käsitellä inklusion tavoitetta koulussa tämän määritelmän mukaisesti. Aihe liittyy lapsiasiavaltuutetun vuoden 2025 strategiseen painopisteeseen eli koulutuksen yhdenvertaisuuteen.

Alustukset

Keskustelun teemaan johdattelivat kolme alustusta.

Ylitarkastaja Katja Mettinen: Inklusio ja lapsen oikeudet – johdanto keskusteluun

Ylitarkastaja Katja Mettinen lapsiasiavaltuutetun toimistosta johdatti alustuksellaan päivän teemaan ja inklusion ihmisoikeusperustaisuuteen.

Jokaisen lapsen oikeus kehittymiseen ja koulutukseen on keskeisimpiä perus- ja ihmisoikeuksia. Lisäksi ihmisoikeussopimuksissa on artikloja, jotka painottavat ja täydentävät haavoittuvassa asemassa olevien lapsiryhmien oikeuksia: lapsen oikeuksien yleissopimuksen artikla 23 koskee vammaisten lasten oikeutta mm. koulutukseen ja vammaisyleissopimuksen (CRPD) artikla 24 koskee oikeutta inklusiiviseen opetukseen ja kohtuullisia mukautuksia.

¹ Ks. <https://www.chathamhouse.org/about-us/chatham-house-rule>

YK:n lapsen oikeuksien komitean antama yleiskommentti nro 9² käsittelee vammaisten lasten oikeuksia. Yleiskommentin mukaan inklusion toteuttamistavan ja sen muodon tulee lähteä lapsen yksilöllisistä oppimistarpeista. Inklusiivinen opetus pitää sisällään ne arvot, periaatteet ja käytännöt, joilla pyritään siihen, että kaikki oppilaat ja opiskelijat saavat mielekästä, tehokasta ja laadukasta opetusta. Siinä pyritään huomioimaan kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden moninaiset oppimisolosuhteet ja -vaatimukset, olivat he sitten vammaisia tai eivät. Yleiskommentissa korostetaan, että tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan lasten erilaisuuden huomioon ottavia keinoja ja menetelmiä sekä hyvää yhteistyötä ja osaavia ammattilaisia. Inklusiota ei tule nähdä vain vammaisten lasten sijoittamisena yleisopetukseen ilman heidän erityistarpeidensa ja -ongelmiensa huomioimista.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean yleiskommentti nro 4³ käsittelee kokonaisuudessaan inklusiivista koulutusta. Yleiskommentin mukaan inklusio on ihmisoikeus, joka koskee sekä opetusta että yhteiskunnallista ja yhteisöllistä osallistumista. Inklusiivinen koulutus on keskeinen keino taata kaikille oppijoille, myös vammaisille, laadukas koulutus ja tehdä yhteiskunnista inklusiivisia, rauhanomaisia ja oikeudenmukaisia. Yleiskommentissa on määritelty inklusiivisen koulutuksen ominaisuuksiksi seuraavat asiat. Inklusiivinen koulutus on kaikkien oppijoiden perustavanlaatuisen ihmisoikeus, keino toteuttaa muita ihmisoikeuksia sekä periaate, jolla arvostetaan kaikkia oppijoita. Inklusiivinen koulutus on prosessi, joka edellyttää seuranta ja yhteistyötä sekä koko koulupolun, koulutusympäristön ja -järjestelmän kattavaa lähestymistapaa. Inklusiivinen koulutus saavutetaan sitoutumalla esteiden poistamiseen, käyttämällä yksilöllistä lähestymistapaa, tukemalla opettajia sekä arvostamalla moninaisuutta.⁴ YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea on antanut Suomelle päätelmiä vuonna 2025, jossa inklusiivinen nousee myös esiin⁵.

² YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti CRC/C/GC/9. YLEISKOMMENTTI NRO 9 (2006) Vammaisten lasten oikeudet. <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>

³ YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea yleiskommentti CRPD/C/CG/4. Yleiskommentti nro 4 (2016) oikeudesta inklusiiviseen koulutukseen: https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/qcqaQ0MLPA2lL8ffqKXV0_gpz1/CRPD-komitean%20yleiskommentti%204.pdf

⁵ YK:n vammaisten oikeuksien komitean loppupäätelmät ja suositukset: <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/vammaisten-henkiloiden-oikeudet/crpd-komitea-suositukset/>

Lapsiasiavaltuutetun tapaamat lapset ja nuoret ovat kertoneet inklusiota vahvistavan heidän näkemystensä kuuleminen ja ottaminen todesta sekä tunne siitä, että kuuluu porukkaan. Lisäksi inklusiota vahvistaa kiusaamiseen puuttuminen, saatu tuki esimerkiksi kommunikoinnissa, vuorovaikutuksessa ja oppimisessa sekä vahvuuksien huomaaminen.

KT, tutkijatohtori Mirva Poikola: Inklusio ja osallisuus suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

Toisena alusti KT, tutkijatohtori Mirva Poikola Itä-Suomen yliopistosta. Alustus pohjautui hänen väitöskirjaansa⁶. Väitöstutkimuksen keskeinen tehtävä oli jäsentää kokonaiskuvaa siitä, miten suomalainen koulutusjärjestelmä toteuttaa inklusiota.

Mirva Poikola jäsentää suomalaisen koulutusjärjestelmän toteuttamaa inklusiota lainsäädännöllisen, kunnallisen ja pedagogisen kehysten kautta. Lainsäädännöllinen kehys sisältää Suomen perustuslain, kansainväliset sopimukset ja yleissopimukset, muun kansallisen lainsäädännön ja oikeuskäytännöt sekä hallinnolliset päätökset. Kunnallinen kehys pitää sisällään lainsäädännön paikallisen tulkinnan, kuntien opetustoimen budjetit, paikalliset opetussuunnitelmat, koulukohtaiset suunnitelmat sekä kaiken paikallisen osaamisen, kehittämisen ja arvioinnin. Pedagoginen kehys koostuu opetushenkilöstön koulutuksesta ja sitä säätelevästä lainsäädännöstä, muusta osaamisesta ja kokemuksesta.

Kehykset määrittävät oppilaan oikeuksien, osallisuuden ja tuen toteutumista arkisessa koulutyössä. Inklusio syntyy kehysten yhteisvaikutuksesta, eli rakenteiden, käytänteiden ja ihmisten muodostamasta kokonaisuudesta. Inklusio on väistämättä moniulotteinen prosessi, joka rakentuu eri tasojen vuorovaikutuksessa. Näin ollen inklusio ei voi koskaan olla yksittäinen päätös, yksittäinen rakenne tai yksittäisen opettajan toimintatapa. Koulutuksen kehittämisessä on olennaista ymmärtää, miten kehykset vaikuttavat toisiinsa ja millaisia haasteita tai esteitä niiden rajapinnoissa voi syntyä. Tällaisen tarkastelun kautta voi arvioida, missä kohdin järjestelmä tukee inklusiota ja missä se puolestaan estää oppilaan oikeuksien täysimääräistä toteutumista.

Kunnallisen kehyksen avulla voi kuvata ja arvioida Suomen koulutusjärjestelmän paikallisuutta, joka mahdollistaa hyvin joustavat ja käytännönläheiset ratkaisut. Paikalliset

⁶ Poikola, Mirva (2025). Perspectives on Inclusive Education and Student Participation at the Intersection of Education and Law. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-5439-8>

käytännöt voivat tuottaa uusia ideoita ja kontekstiin sopivia ratkaisuja, mutta samalla ne ovat alttiita kuntatalouden ja kunnallispolitiikan heilahteluille.

Autonomian näkökulmasta tärkeää on rinnalla kulkeva yhdenvertaisuutta turvaava valtakunnallinen kehys. Valtakunnallista kehystä ja linjoja tarvitaan erityisesti silloin, kun puhutaan oppilaiden oikeuksista, kuten yhdenvertaisuudesta ja osallisuudesta. Koulutusjärjestelmän uudistusten tulee olla valtakunnallisesti ymmärrettäviä ja perusteiltaan läpinäkyviä, jotta niiden toimeenpano ei jää kunta- tai koulukohtaisten tulkintojen varaan. Tarvitaan selkeät periaatteet, riittävä ohjaus ja valvonta sekä opettajankoulutukseen sisältyvä koulutusoikeudellinen osaaminen. Paikallisten ratkaisujen tulee nojata oppilaan oikeuksiin, eikä esimerkiksi pelkkiin kuntatalouden reunaehtoihin tai resurssipaineisiin.

Pragmatismiin liittyy käytännönläheinen toiminta eli opettajat tekevät mitä pystyvät, sillä tiedolla ja osaamisella mitä sillä hetkellä on. Kun mallia esimerkiksi inklusion toteuttamisesta ei ole, jokainen koulu ja opettaja improvisoi parhaan tietonsa mukaan. Pragmaattisen opettajatyön ja normatiivisen inklusiokeskustelun välillä voi rakentua jännite, jossa velvoite on selkeä, mutta toteutuksen tuki ja malli koetaan koulutyössä epämääräisinä. Tämä ei ole yksilön ongelma vaan rakenteellinen, ja se selittää opettajien kokemaa kuormitusta ja hajanaisuutta. Tällaisen jännitteen myötä epävarmuus ja epämääräisyys ei tarkoita ”huonoa inklusion toteuttamista” vaan on enemmänkin järjestelmään liittyvä seuraus. Tärkeä näkökulma inklusion toteuttamiseen on monialainen asiantuntijuus ja yhteistyö, joka vähentää yksittäisen opettajan kuormaa ja riskiä tehdä ratkaisuja vain selviämisen näkökulmasta.

Pedagogisessa kehyksessä korostuu se, että tutkimusten mukaan opettajien asenteet, kokemukset ja koettu pätevyys vaikuttavat suoraan siihen, miten inklusio arjessa toteutuu. Opettajien pedagoginen autonomia on suomalaisen koulutusjärjestelmän vahvuus, mutta samalla yksittäisen opettajan tulkinnat ja osaaminen ohjaavat käytännön toimintaa merkittävästi. Esimerkiksi tutkimusperustaiset menetelmät saattavat jäädä toteuttamatta, jos niitä ei koeta toimiviksi. Inklusion toteuttamisen edellytyksenä on se, että opettaja ei joudu rakentamaan kaikkea itse tyhjästä vaan rakenteet ohjaavat yhteistyöhön. On tärkeää rakentaa vahvempia siltoja tutkimuksen ja käytännön välille. Yhteistyön edistäminen opettajien ja tutkijoiden välillä tukee tutkimustiedon jakamista ja lisäämistä siten, että tutkimus palvelee aidosti opettajien työtä.

Niin ikään pedagogisen kehityksen näkökulmasta inklusio liittyy vahvasti hyvinvointiin, sillä inklusion tavoitteena on vahvistaa kaikkien oppilaiden oppimista ja hyvinvointia. Sen onnistuminen edellyttää myös opettajien työhyvinvointia, koettua pätevyyttä ja realistisia resursseja. Inklusion edistäminen ei siis voi olla projekti, joka nojaa yksittäisten opettajien venymiseen.

Suomen koulutusjärjestelmän inklusiokehitystä tarkasteltaessa palaute on ollut yhdenmukaista siitä, että rakenteet eivät vielä riittävästi turvaa yhdenvertaista koulutusta kaikille lapsille. Lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2023 ja vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea vuonna 2025 nostanut loppupäätelmissään esiin puutteita inklusion toteutumisessa. Lapsen oikeuksien komitea korostaa sosiaalisia esteitä, jotka heikentävät lasten kuulumisen tunnetta ja osallisuutta. Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea painottaa järjestelmätason puutteita, kuten koulutusjärjestelmän segregaatiota ja opettajien riittämätöntä koulutusta. Molemmat komiteat ovat antaneet Suomelle suosituksia, joiden mukaan Suomen tulee muun muassa vahvistaa rakenteita, suunnata resursseja yleisopetukseen, muuntaa erityiskouluja tukikeskuksiksi, varmistaa kohtuulliset mukautukset ja lisätä opettajien osaamista. Suositukset painottavat, että inklusio ei ole vain pedagoginen kysymys vaan oikeudellinen ja rakenteellinen velvoite.

Perusopetuslain mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kokonaisvaltaista kasvua ja antaa elämässä tarpeellisia taitoja. Tämä edellyttää, että oppimisen tuki ei rajaudu yksin akateemisiin tavoitteisiin. Esimerkiksi lapsen oikeuksien komitean suositusten valossa on riski, että suomalainen järjestelmä painottaa edelleen ensisijaisesti akateemista menestystä, vaikka inklusio edellyttää myös hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvaa tukemista.

Mirva Poikola nostaa väitöstutkimuksessaan esiin sen, että inklusion kokonaisvaltaisuus muodostuu akateemisesta ja sosiaalisesta ulottuvuudesta, jossa oppiminen ja hyvinvointi eivät ole erotettavissa toisistaan. Poikolan tutkimuksessa akateemisen inklusion kannalta keskeisiä tekijöitä olivat opettajan tarjoama tuki, ryhmänhallinta, työrauha sekä oppimisympäristöjen laatu.

Sosiaalisen inklusion näkökulmasta korostuivat kuulumisen tunne, vertaissuhteet, turvallisuus, myönteinen ilmapiiri ja opettajan sensitiivinen vuorovaikutus. Nämä eivät ole irrallaan akateemisesta toiminnasta, vaan myös oppimisen edellytyksiä.

Poikolan tutkimuksen perusteella oppilaat kuvasivat oppimisen tukea nimenomaan opettajan ja vertaisten yhteisenä tukiverkkona, joka ulottuu sekä koulunkäynnin akateemisiin vaatimuksiin että sosiaalisiin kokemuksiin. Inklusion esteet näyttäytyivät oppilaiden kuvauksissa erityisesti työrauhan ja tuen puutteena sekä sosiaalisina haavoittuvuuksina. Oppilaiden kokema pelko, ahdistus, yksinäisyys ja kiusaaminen ovat yhtä todellisia oppimisen esteitä kuin liian vähäiset opetuksen resurssit.

Oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin näkökulmasta Poikola kuvaa inklusiivisuuden läpileikkaavina periaatteina yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja lapsen edun ensisijaisuuden. Ne muodostavat perustan, jotta sekä akateeminen että sosiaalinen inklusio voivat toteutua. Koulutuksen tehtävä on luoda olosuhteet, joissa jokainen lapsi voi tavoitella omaa potentiaaliaan. Viime kädessä juuri lasten ja nuorten omat kokemukset ovat aikuisille mittari siitä, onko inklusio onnistunut.

Erityisluokanopettaja, apulaisrehtori Mirva Hunsa-Äijälä:

Hyvästä alusta Hyville jatkoille - Lintulaakson koulun inklusiomalli

Kolmannessa alustuksessa Mirva Hunsa-Äijälä esitteli Espoon Lintulaakson alakoulun inklusiomallia.

Lintulaakson alakoulussa on noin 500 oppilasta. Kullakin luokka-asteella on kolme rinnakkaisluokkaa ja lisäksi kaksi esiopetusryhmää. Jokaisella luokka-asteella on inklusiivinen luokka eli yhteensä inklusiivisia luokkia on käynnissä kuusi. Nykyisen oppimisen tuen mallin mukaisia oppilaskohtaisen tuen oppilaita on koulun oppilaista noin 10 prosenttia ja S2-oppilaita noin 15 prosenttia.

Koulun inklusiivisen mallin mukaiset Hyvä alku (luokat 1–2) -luokat ovat toimineet vuodesta 2003 ja Hyvä jatko (luokat 3–6) -luokat vuodesta 2014. Mallin tavoitteena on luoda kaikille lapsille turvallinen oppimisympäristö, jossa erilaiset taidot ja valmiudet omaavat lapset työskentelevät yhdessä. Mallissa korostetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja jokaisen lapsen samanarvoisuutta. Osallisuus on kuulluksi ja nähdyksi tulemista, omana itsenään hyväksytyksi tulemista sekä joukkoon kuulumista. Yhteisöllisyys pitää sisällään samojen arvojen ja tavoitteiden jakamisen. Ajatuksena on, että jokainen lapsi omasta erilaisuudestaan, osallisuudestaan tai kyvykkyydestään riippumatta pystyy työskentelemään ja osallistumaan yhdenvertaisena koulun toimintaan. Pää tavoitteena on

tietysti mahdollisimman hyvät oppimistulokset ja osaaminen oppilaan saaman tuen ja sallivan ilmapiirin avulla.

Opetus inklusiivisen mallin mukaisissa luokissa rakentuu siten, että erityisluokka ja yleisopetuksen luokka opiskelevat ja toimivat yhdessä. Hallinnollisesti kyseessä on kaksi eri luokkaa; erityisluokassa on 10 oppilaspaikkaa ja yleisopetuksen luokassa noin 20 luokkakoon ollessa noin 27–32 oppilasta. Mallin mukaisessa luokassa on luokanopettaja, erityisluokanopettaja ja koulunkäynninohjaajia, jotka toimivat yhteistyössä opetuksessa ja muussa toiminnassa. Yhteistyö on tiivistä ja kaikkien ammattilaisten osaamista arvostavaa, mikä on oleellista mallin toimimiselle. Luokkaa opettaa vaihtelevasti myös aineenopettajia, jolloin lapsia on mukana tukemassa joku omista luokan aikuisista, ohjaaja tai opettaja. Tuki voi kohdistua oppimisen, käyttäytymisen tai osallistumisen ja tarkkaavuuden haasteisiin. Lisäksi autetaan myös koko ryhmää toimimaan.

Inklusioluokilla on käytössä kaksi luokkatilaa. Kotiluokassa on kaikille oppilaille oma pulpettipaikka. Kotiluokassa aloitetaan tunnit tai ainakin päivät yhdessä sekä järjestetään koko luokan tunnit. Pikkuluokka eli fyysisesti pienempi luokka toimii erityisopetuksessa ja sitä hallinnoi erityisopettaja. Pikkuluokkaa käytetään eriyttämiseen alas- tai ylöspäin. Lisäksi pikkuluokkaa voi hyödyntää moneen muuhun käyttöön lepotilasta taiteiluun sekä myös muiden luokkien tai esimerkiksi oppilaskunnan tarpeisiin.

Inklusioluokissa on käytössä paljon erilaista oppimateriaalia oppilaiden tarpeiden mukaan kuten yleiset kirjasarjat ja digitaaliset aineistot, erityisopetuksen vaatimat materiaalit sekä mahdolliset yksilölliset materiaalit. Lisäksi käytössä on oppimisen ja keskittymisen apuvälineitä kaikille oppilaille. Erilaiset oppimateriaalit eivät herätä lapsissa kovinkaan paljon kummastusta, koska ne esitellään lapsille ja ylipäättänsä inklusioluokkiin muodostuu yleensä hyväksyvä ilmapiiri.

Mallin mukaisen toimintakulttuurin lähtökohtana ovat hyväksyvän ilmapiirin lisäksi ajatus yhteisistä oppilaista, yhteisistä aikuisista sekä kotiluokasta. Oppilaat ovat ensimmäisestä päivästä alkaen yhdessä. Kotiluokasta siirrytään tarpeen vaatiessa opiskelemaan tai toimimaan muualle, mutta sinne aina palataan. Näin siirtymisen negatiivinen vaikutus pyritään poistamaan. Oppiminen ja toiminta on joustavaa. Mallioppiminen on inklusioluokkien keskeinen voimavara. Oppilaita ryhmitellään tuen tarpeen ja pedagogisen harkinnan pohjalta, ei pelkästään virallisesti määritellyn tuen tarpeen

statuksen mukaan. Oppilaiden virallinen tuen tarpeen status on tiedossa vain opettajilla ja lapsen vanhemmilla. Oppilaat eivät siis tiedä, mihin luokkaan he hallinnollisesti kuuluvat.

Inklusioluokissa tuki on vahvaa kolmen ammattilaisen myötä. Hyvässä alussa ja jatkossa tukea on saatavilla "kokoaikaisesti joustavasti tarpeen mukaan". Tuen tarpeen kasvuun tai vähenemiseen pystytään reagoimaan nopeasti. Koko luokka opiskelee yhdessä taito- ja taideaineita sekä ympäristöoppia ja historiaa. Kielissä ja käsitöissä luokka jaetaan kahtia mahdollisimman tasaisiin ryhmiin, jotta tuen tarve jakautuu tasaisesti. Äidinkielessä ja matematiikassa luokka jaetaan isompaan ja pienempään ryhmään osaamisperustaisesti. Lisäksi käytetään tarpeen mukaan tukiovetusryhmiä ja yksilöllistä tukea.

Lasten kannalta toimintamallin vahvuuksia ovat hyvät oppimistulokset sekä vertaisuuden kokemukset, jotka rakentavat positiivista minäkuva. Kolmen aikuisen läsnäolon myötä lapsi saa palautetta, aikuisen huomiota ja aikaa, yksilöllisyyttä ja intensiivistä opetusta. Useamman aikuisen malli tuo persoonallisuutta opetukseen ja vuorovaikutukseen sekä yhteistyön mallia opetukseen. Jokaiselle lapselle löytyy itselle sopiva aikuinen. Mallioppiminen ja isossa ryhmässä opiskelu kehittävät työskentelytaitoja. Oppimisympäristö on turvallinen, hyväksyvä, monipuolinen ja joustava. Kotiluokka ja pikkuluokka -rakenne varmistavat sen, että luokasta pois ottamisen negatiivinen vaikutus poistuu. Mainitut asiat ovat nousseet hyvinä puolina esiin myös inklusiomallia koskevassa opinnäytetyössä.

Opettajien kannalta toimintamallin vahvuus on tiivis tiimityöskentely, mikä pitää sisällään yhteissuunnittelun, jaetun vastuun, mahdollisuuden ottaa kunkin opettajan vahvuudet käyttöön, ammatillisen osaamisen kehittymisen, keskinäisen tuen ja kannustamisen sekä reflektoinnin ja arvioimisen. Malli tukee myös työssä jaksamista ja siihen mukaan lähteneet opettajat ovat sitoutuneet malliin pitkäksi aikaa.

Mallia ja opettajia haastavat tänä päivänä erityisesti aggressiiviset lapset, oman työn rajaaminen ja yhteissuunnitteluun vaadittava aika. Malli edellyttää luottamusta ammattilaisten kesken ja sitoutumista yhteistyöhön ja -toimintaan. Luokanopettajan on oltava valmis opettamaan ja tukemaan oppilaskohtaisen tuen oppilaita.

Mallia kannattelee 20 vuoden aikana rakennettu koko koulun toimintakulttuuri, mikä pitää sisällään positiivisen pedagogiikan ja vahvuuslähtöisyyden. Koko koulun kulttuurissa kaikki oppilaat ovat samanarvoisia, mikä näkyy esimerkiksi salitilaisuuksissa, käytävälanteissa,

ruokailuissa ja välitunneilla. Koulussa on noin 70 oppilaskohtaisen tuen oppilasta. Oppilaat ovat tottuneet siihen, että kaikki ovat erilaisia ja jokainen tarvitsee tukea jossain. Jokaisen tehtävä on tukea toistansa oppimisessa, oli kyse akateemisista taidoista tai vaikka käyttäytymisen taidoista. Tästä kasvaa koulun hyväksyvä ilmapiiri. Keskeistä on myös osallisuus omassa luokassa, että jokainen on oman vertaisryhmänsä oikea jäsen. Kaikki luokat ovat tasa-arvoisia ja osallistuvat tasa-arvoisesti kaikkeen toimintaan. Esimerkiksi vastuutehtävät ovat tarjolla kaikille oppilaille.

Osallistujien puheenvuorot ja keskustelu

Osallistujilta oli pyydetty viiden minuutin mittaiset puheenvuorot instituutio- ja organisaatiokohtaisesti. Puheenvuoroissa he kertoivat näkemyksiään kolmeen alla olevaan kysymykseen oman organisaationsa tai toimialansa näkökulmasta.

1. Mitkä käytännöt yhteiskunnassa, yhteisössä ja koulujärjestelmässä vahvistavat inklusion toteutumista koulussa?
2. Mitkä käytännöt yhteiskunnassa, yhteisössä ja koulussa heikentävät inklusion toteutumista koulussa?
3. Mitä pitäisi tehdä, että inklusio toimisi?

Puheenvuorojen jälkeen käytiin vapaata keskustelua aiheesta. Puheenvuoroissa ja keskusteluissa nousivat esille seuraavat teemat:

Arvot ja asenteet yhteiskunnan ja yhteisöjen tasolla

Keskustelijat jakoivat vahvasti inklusion ihmisoikeusperustaisuuden eli ajatuksen siitä, että inklusio ei koske vain koulutusta ja opetusta vaan yhteiskunnallista ja yhteisöjen tasolla tapahtuvaa osallistumista ja osallisuuden kokemusta.

Inklusion toteutuminen koulussa vaatii inklusiota tukevia arvoja ja asenteita yhteiskunnassa ja yhteisöissä. Kukaan lapsi ei saisi kokea olevansa väärällä tavalla erilainen tai joukkoon kuulumaton, ja monet lapset saattavat kokea sitä jo pienestä pitäen. Yhdenvertaisuus, myönteinen asenneilmapiiri suhteessa erilaisuuteen ja moninaisuuteen, kokemus yhteisön ja yhteiskunnan jäsenyydestä sekä mahdollisuus osallistua erilaisiin toimintoihin yhdessä vertaisten kanssa ovat keskeisimpiä arvoja ja näkökulmia onnistuneen inklusion taustalla.

Inklusiosta tulee olla saatavilla oikeaa ja sen onnistumista tukevaa tietoa. Inklusiota koulutuksessa heikentävät väärät käsitykset ja väärä tieto inklusiosta esimerkiksi

yhteiskunnallisessa keskustelussa. Inklusio ymmärretään yhteiskunnallisessa keskustelussa usein väärin siten, että se käytännössä tarkoittaisi vain tuen tarpeisten lasten sijoittamista yleisopetuksen luokkaan, jopa ilman tukea. Tällä ymmärryksellä inklusio on nähty myös keinoksi säästää koulutuksen kustannuksissa.

Samoin negatiivisesti tai ongelmalähtöisesti väritynyt keskustelu lasten tuen tarpeista tai diagnooseista ja niiden taustalla olevista syistä sekä vanhemmuudesta voivat osaltaan lisätä negatiivisia asenteita ja stigmaa tukea tarvitsevia lapsia ja heidän perheitänsä kohtaan. Tämä saattaa myös nostaa perheiden kynnystä hakea apua.

Rakenteet ja lainsäädäntö

Keskustelijat korostivat selkeiden rakenteiden merkitystä inklusion onnistumiseksi. Yhdenvertaisuuden edistämiseen tulee sitoutua niin lainsäädännön kuin rahoituksen tasolla.

Inklusioon liittyvistä oikeuksista tulee säätää lakiin selkeästi ja tehdä tarvittaessa lakimuutoksia. Konkreettisia muutostarpeita lainsäädäntöön ei keskustelussa kuitenkaan noussut esiin. Keskustelussa korostui nykyisen lainsäädännön ja 1.8.2025 voimaan tulleen oppimisen tuen uudistuksen hyvä toimeenpano sekä tarvittaessa tehokkaat ja toimivat oikeussuojakeinot.

Keskustelijoiden mielestä vastuiden tulee olla selkeitä ja sovittuja valtion, opetuksen järjestäjän ja kouluyhteisöjen tasoilla. Kansallisen tason ohjaus nähtiin merkityksellisenä. Inklusio on avattu aiempaa laajemmin opetussuunnitelman perusteissa ja tämän hyödyntämistä koulu- ja kuntakohtaisessa suunnittelussa on hyvä lisätä. Inklusion periaatteita pitäisi seurata myös oppilaskohtaista tukea mietittäessä.

Kuntien päätöksentekijöiden tulee sitoutua inklusion toteuttamiseen. Tätä haastavat kuntien taloudelliset resurssit sekä osaamisen ja tiedon puute. Kansallinen ohjaus ja valtion taloudellinen tuki valtionosuusjärjestelmän kautta ovat tästä näkökulmasta tärkeitä inklusion onnistumisessa.

Yhteistyö, palvelut ja tuki

Inklusion onnistumista koulutuksessa vahvistaa keskustelijoiden mukaan se, että lapset ja perheet tulevat autetuiksi eri palveluissa ja tuen järjestelmissä oikealla tavalla ja oikeaan aikaan. Tuen tarpeet tulee tunnistaa mahdollisimman varhain ja avun hakeminen tulee

järjestää perheille kaikin tavoin mahdollisimman helpoksi. Palvelujen ja tuen tulee olla saatavilla yhdenvertaisesti asuinpaikasta riippumatta.

Palvelut ja palvelujärjestelmät tulee sovittaa yhteen siten, että palvelut toteutuvat lapsen ja perheen näkökulmasta joustavasti ja tarpeen mukaisesti. Ammattilaisten tulee tehdä yhteistyötä keskenään sekä lapsen ja perheen kanssa.

Toimintakulttuuri ja johtaminen koulussa

Keskustelussa todettiin, että inklusio on koulutuksen ydinkysymyksiä. Keskeisenä asiana inklusion onnistumisen kannalta nähtiin sitä tukeva toimintakulttuuri ja vahva johtaminen.

Koulun toimintakulttuurin tulee rakentua moninaisuuden ja erilaisuuden hyväksymiselle ja tukemiselle. Oppilaiden vahvuuksia tulee nostaa aktiivisesti esiin. Kaikilla tulee olla mahdollisuus osallistua ja kokea kuuluvansa joukkoon koulussa. Liikunnallista elämäntapaa tulee tukea ja mahdollistaa kaikkien oppilaiden osalta.

Koko kouluyhteisön ja päättäjien tulee sitoutua yhteiseen toimintakulttuuriin. Tämän tulee näkyä johtamisessa, suunnitelmissa, kehittämisessä, oppitunneilla, välitunneilla ja kaikissa koulun toiminnoissa ja tilaisuuksissa. Sitoutuminen tulee näkyä myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmissa.

Toimintakulttuurin tulee rakentua niin oppilaiden kuin henkilökunnan hyvinvoinnin tukemiselle. Henkilöstöressurssien tulee olla kunnossa. Näillä voidaan tukea myös henkilöstön pysyvyyttä, mikä on inklusion onnistumisen kannalta tärkeää.

Toimintakulttuurin tulee rakentua yhteistyölle ja toisten osaamisen arvostamiselle. Koulun henkilökunnan sisäinen sekä myös moniammatillinen yhteistyö koulun ulkopuolisten ammattilaisten kanssa on tärkeää. Yhteisopettajuuden toteuttaminen on inklusion onnistumisen kannalta merkittävä asia. Samoin merkityksellistä on yhteistyö lasten ja heidän perheidensä kanssa. Lasten näkökulmia ja ajatuksia tulee kuunnella ja ottaa ne todesta.

Oppimis- ja toimintaympäristöjen tulee olla henkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti turvallisia. Oppilaiden tulee saada luottaa siihen, että kiusaamiseen, syrjintään ja häirintään puututaan.

Oppimis- ja toimintaympäristöt on suunniteltava hyvin huomioiden esimerkiksi esteettömyyteen, aistiesteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvät näkökulmat.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppimisen tuen uudistus

Keskustelijat korostivat, että oppimisen- ja koulunkäynnin tukea tulee olla saatavilla eri muodoissa. Koulussa tulee olla tarjolla apu- ja toimintavälineitä, liikkumisen tuen välineitä sekä erilaisia oppimis- ja tukimateriaaleja oppilaiden yksilölliset tarpeet huomioiden. Eriyttäminen alas- ja ylöspäin on hyvä olla mahdollista. Koulupäiviä tulee olla mahdollista tarpeen mukaan lyhentää oppilaan terveydentilan ja tuen tarpeen perusteella. Tukea tulee sisällyttää oppituntien lisäksi välitunneille, siirtymätilanteisiin, kaverisuhteiden muodostumiseen ja muihin koulun toimintoihin. Tuki voi pitää sisällään myös jalkautuvaa tukea esimerkiksi nuorisotyöntekijän, toimintaterapeutin tai nepsyvalmentajan muodossa.

Keskustelijoiden mielestä oppimisen ja koulunkäynnin tuen ja inklusion onnistumisen näkökulmasta tarvitaan myös erityis- ja pienluokkia, kohtuullisia mukautuksia, sopivia ryhmäkokoja ja ryhmäjakojen pedagogisia perusteluja.

Keskustelussa nousi esiin syksyllä 2025 voimaan tullut oppimisen tuen uudistus⁷. Perusopetuslain oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskeva uudistus esi- ja perusopetusta koskien on tullut voimaan 1.8.2025. Uudistuksen keskeisimpänä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden oikeus tarvitsemiinsa tukitoimiin siten, että oppilaat voivat luottaa saavansa tukea ajoissa, osana yhteisöä ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tuen jatkuvuuden näkökulmasta oppimisen tuen lainsäädännöt on uudistettu myös toisella asteelle. Lukiokoulutuksessa oppimisen tuen uudistus on tullut voimaan 1.8.2025 ja ammatillisessa koulutuksessa voimaantulo on 1.8.2026. Oppimisen tuen uudistuksessa vahvistetaan opiskelijoiden oikeutta matalan kynnyksen oppimisen tukeen. Lisäksi lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa vahvistetaan opiskelijoiden oikeutta erityisopetukseen.

Lähtökohtaisesti uutta oppimisen tuen mallia pidettiin keskustelussa hyvänä ja potentiaalisena inklusion toteutumisen kannalta, jos sitä toimeenpannaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Keskustelijoiden tietoon on tullut paljon vääriä käsityksiä siitä, että mitä nykyinen oppimisen tuen järjestelmä pitää sisällään tai miten sitä tulee toimeenpanna. Toimijat ovat saaneet yhteydenottoja esimerkiksi siitä, että uutta

⁷ Ks. lisää <https://okm.fi/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki>

järjestelmää on tulkittu siten, että se ei pitäisi sisällään koulunkäynnin tukea tai tukemista oppimis- ja toimintaympäristön näkökulmasta. Lisäksi väärinymmärryksiä on ollut yksilöllistä tukea ja sen saamista koskien. Keskustelussa huomioitiin myös se, että lainsäädäntö on ollut voimassa vajaan lukuvuoden ajan, joten oppimisen tuen uudistuksen toimeenpanon toteutumista on vielä vaikea luotettavasti arvioida.

Osaamisen vahvistaminen

Keskustelijat näkivät osaamisen vahvistamisen olevan edellytys inkluusiota tukevan toimintakulttuurin muodostumiselle. Tarvitaan oikeaa tietoa inkluusiosta ja sen toteuttamisesta niin opettajankoulutuslaitoksissa kuin opettajien, rehtoreiden ja muiden koulun ammattilaisten täydennyskoulutuksessa. Lisää tietoa ja osaamista tarvitaan myös inkluusiota tukevista johtamisen rakenteista, yhteisopettajuudesta, yhdenvertaisuudesta, moninaisuudesta ja ihmisoikeuksista. Tietoa ja osaamista tulee lisätä myös erimerkiksi neurokirjosta.